

u dogledno vrijeme da se krene u definiranje naše terminologije i izrade paleografskoga terminološkog rječnika, a čemu će svakako pripomoći i metodološki obrazac *Vocabularium parvum scripturae Latinae*.

Tomislav GALOVIĆ

Novi pretisak Krčkog ili Vrbničkog statuta iz 1388. godine*

Krčki (Vrbanski) statut iz 1388., priredili LUJO MARGETIĆ i PETAR STRČIĆ, Krčki zbornik sv. 62, Posebno izdanje Krčkog zbornika sv. 52, Krk: Povijesno društvo otoka Krka – Društvo Krčana i prijatelja otoka Krka u Zagrebu, 173 str. + faksimil.

Uzoriti kardinale, dragi Krčani, poštovani kolege, dame i gospodo! U ovom stožernom zdanju hrvatske pismenosti Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici predstavljamo knjigu akademika Luje Margetića i Petra Strčića *Krčki (Vrbanski) statut iz 1388.* Ova je knjiga 62. svezak *Krčkog zbornika*, odnosno 52. svezak njegova podniza *Posebna izdanja Krčkog zbornika*, edicije koju potpisuje Povijesno društvo otoka Krka. Ujedno, ona je pretisak istoimenog naslova koji je tiskan točno prije dvadeset godina. Tada je objavljena kao 10. svezak *Krčkog zbornika*, odnosno kao 12. svezak njegova *Posebnog izdanja* u znak obilježavanja 600. obljetnice nastanka *Krčkog (Vrbanskog) statuta*. U čast te velike obljetnice, Luj Margetić i Petar Strčić priredili su 1988. godine za tisak taj dragocjeni hrvatski pravni spomenik pisan glagoljicom. Izdanje započinje studijom Petra Strčića *Krčki knezovi i otok Krk od kraja XII. do kraja XIII. stoljeća* (str. 11-54), nastavlja se studijom Luje Margetića *O Krčkom (Vrbanskom) statutu* (str. 55-92) te konačno Margetićevim *Prijepisom Krčkoga (Vrbanskog) statuta i prijenosom na suvremeni jezik* (str. 93-170) s uvodnim dijelom koji potpisuje Miloš Orlić. Na kraju je knjige donesen i vrlo uspješni faksimil *Krčkog (Vrbanskog) statuta*. Inače, prvi kontakt L. Margetića na kolacioniranju *Statuta* počeo je još 1973. godine.

Ovogodišnji pretisak knjige, objavljene prije dvadeset godina, započinje *Predgovorom* akademikâ Luje Margetića i Petra Strčića te prigodnim riječima Daria Vasilica, gradonačelnika grada Krka, i Ivana Lukarića, načelnika općine Vrbnik, bez čije novčane potpore ne bi ni bilo ove knjige.

U ovom se izdanju suvremenim egdotičkim metodama obrađio jedan od najvažnijih pisanih spomenika hrvatske uljudbe, jedan od naših najvažnijih pravno-povijesnih glagoljskih zapisa, *Statut Vrbnika* koji je bio u upotrebi na većem dijelu otoka Krka. Krčki/Vrbnički statut, po procjeni L. Margetića, najstariji je pravni spomenik otoka Krka; stariji je, suprotno od mišljenja talijanskih povjesničara, od *Krčkog statuta* koji je sastavljen latinskim jezikom. Knjiga krčkih/vrbničkih statutarnih odredaba, zapisana glagoljicom

* Govor prof. dr. Mirjane Matijević Sokol na promociji knjige *Krčki (Vrbanski) statut* akademika Luje Margetića i Petra Strčića u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu u studenome 2008. godine.

1388. godine, prvu je objavu doživjela već u XIX. st. kada je Ivan Kukuljević Sakcinski, istaknuti domoljub i entuzijast, započeo svoj rad na prikupljanju povijesne građe, pa je *Krčki statut* objavljen već u drugom svesku *Arkiva za povjestnicu jugoslavensku*. Nakon toga, priređuje se za tisak kao jedno od prvih četiriju svezaka serije *Monumenta historico-iridica Slavorum meridionalium* (MHISM) koju pokreće JAZU za niz hrvatskih pravno-povijesnih spomenika. Zbog starine, pisma i jezika, Krčki/Vrbnički statut je već u XIX. st. – čak i prije Akademijine edicije – na temelju Kukuljevićeva izdanja postao zanimljiv slavistima izvan naših prostora. Krčki je statut, sastavljen hrvatskim jezikom i glagoljicom, kao samostalnu knjigu objavila 1879. godine Anna Michailowna Jewreinowa (1844–1919) u Sankt Peterburgu pod naslovom *Statut 'ostrova K'rka 1388.* s ćiriličnom i latiničnom transliteracijom.

Prije dvadeset godina ponovno se objavljuje „zbog provjere“, kako kažu njegovi priređivači, „ispravnog čitanja teksta“ kao i uvodnih znanstvenih rasprava. Na prvom mjestu je uvodna znanstvena rasprava Petra Strčića pod naslovom *Krčki knezovi i otok Krk od kraja XII. do kraja XIII. stoljeća* (str. 11-54). Strčić u potpoglavljima donosi prikaz povijesti obitelji Krčkih knezova koja je neraskidivo povezana sa srednjovjekovnim razdobljem Krka, ali i čija je uloga zarana prešla granice jednog otoka. Povijesni pregled započinje poglavljem *Krčki knezovi od kraja XII. do prve polovine XIII. stoljeća*. Nakon toga, držeći se kronološkog slijeda, Strčić prikazuje *Gubitak i povrat o. Krka*, *Naglije jačanje knezova*, *Sukob knezova s Krčanima*, *Krčki knezovi u prvoj polovici XIV. stoljeća*, *Krčki knezovi u doba donošenja statuta*, *Ekonomске prilike o. Krka u XIII. i XIV. stoljeću*, zatim raspravlja *O pravnim odnosima i Kulturnom razvoju o. Krka*, a završava prikazom djelovanja bratovština te piše o heraldičkoj i sfragističkoj ostavštini Krčkih knezova, odnosno o njihovu grbu i pečatu.

Drugi dio knjige jest rasprava akademika Luje Margetića *O Krčkom (Vrbanskom) statutu* (str. 55-92). U njoj ovaj istaknuti pravni povjesničar – koji je analizirao gotovo sve naše srednjovjekovne pravne spomenike, a osobito one sa sjevernojadranskog područja – obrađuje s aspekta svojih znanstvenih interesa teme iz statuta kao što su *Društvo i organi*, *Krivično i kazneno pravo*, *Krivični postupak i Stvarno i obavezno pravo*. Lujo Margetić drži da je *Statut otoka Krka iz 1388.* sastavljen po nalogu Krčkih knezova i da se sačuvao u glagoljskom kodeksu iz Vrbnika, u prijepisu iz XVI. stoljeća. U *Uvodu*, Margetić pak pojašnjava egdotičku metodu kojom se služio pri transliteraciji teksta Statuta, kao i pitanja jurisdikcije samog Statuta iz čega proizlazi i sam naziv ove knjige statutarnih odredbi.

Nakon Margetićeve rasprave slijedi također njegov *Prijepis Krčkoga (Vrbanskog) statuta i prijenos na suvremeni jezik* (str. 93-170). Razvidno je da sadrži statutarne odredbe od 1362. do 1599. pisane glagoljicom kao i nekoliko drugih – naknadno dodanih – odredbi pisanih latinskim i talijanskim jezikom latiničnim kurzivom zaključno s 1850. godinom te da je glagoljski dio nanovo prepisao 1526. pop Grgur Žašković.

Vrijednost je Margetićeva priređivanja izvornog teksta da paralelno teku latinični tekst na izvornome jeziku te njegov prijenos na suvremeni hrvatski jezik. Tim je omogućeno potpuno praćenje teksta Statuta s razumijevanjem. Ono je na određeni način i njegova interpretacija, jer nije riječ samo o pukom prenošenju rečenica iz Statuta, nego se uz njih nude stručno-znanstvena objašnjenja pravnih pojmova. Takvo je čitanje mogao ponuditi samo pravni povjesničar, a to jest akademik Lujo Margetić. S obzirom na historiografsku vrijednost prethodnih objava *Krčkog (Vrbanskog) statuta* – osobito onu Rački-Črničevu

u MHISM – Margetić u svojoj transliteraciji donosi tzv. *variae lectiones*, čitanja koja se međusobno razlikuju.

Zanimljivo je ući u sadržaj statutarnih odluka. Tako se u njegovu prvom dijelu govori o nasilju nad silovanom ženom, o jahaćem konju, (o tome) tko bi ukrao vola, o ždrebetu ili kobili, juncu ili kravi, magarcu, jednogodišnjem magaretu, jednogodišnjoj kravi ili kobili, o ovci ili kozi, jednogodišnjem ovčjem ili kozjem mladunčetu, o janjetu, košnici, o kokoši i pijetlu, o svojoj stvari koju bi pronašao ukradenu, o onome koji bi imao popa, o ukradenoj ovci, o kućnoj krađi, o udaranju koga pesnicom, o krađi vani ili na pastirskom stanu ili na gumnu ili u spremištu, o udaranju batinom ili kamenom, nožem ili bačenim kamenom, o odsječenom udu, ako bi neka žena psovala, o ženskom trovanju, ako bi netko psovao vijećnika, o pljusci, o šteti kakvagod bi bila nekom počinjena, o udovici i đakoniu, o ispravi, o (gradu) Krku i kaštelima među kmetovima i vlastelom.

U drugom su dijelu uređeni pravni običaji o prisežnicima, o zabranu, kako treba tužiti (zbog poljske štete) u zabranu, o mesu, o ovnovima, o gradu, o biranju čovjeka potrebnog općini, o otkupu, o tome tko smije biti sudac, o tome do kada se smije posijano žito zagrađiti, o kmetskoj službi, o tome kako se hrani starije oca i majku, o kozama i ovcama koje se nađu u šteti, o velikoj živini, o tome što se smije napasati u zabranu, o drobi ovčjoj i kozjoj, za lugove i sjenice, o sucima, o prisežnicima, o psima, o lokvi, o mladoženjama. Navedene odredbe jasno očituju da su one ponajprije odraz potreba seoske, stočarske zajednice.

Na kraju knjige koju predstavljamo nalazi se crno-bijeli *Faksimil Krčkog (Vrbanskog) statuta*. Inače, izvorni je kodeks s tekstem Krčkog/Vrbničkog statuta sastavljen od 36 pergamentskih listova, veličine 16×11,5 cm; uvez Statuta je izvorni – drvene korice presvučene tamnosmeđom kožom s ostatcima dviju kopči od kovine. Statut se čuvao u vrbničkoj obitelji Petriš, potom u župnom uredu u Vrbniku. Danas je pohranjen u *Zbirci rukopisa i starih knjiga* Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (signatura: R 4003). Pisan je od više pisara glagoljicom (ustavom i kurzivom).

S obzirom da niti jedan znanstvenik nije bezgrešan – a to je najočiglednije kod različitih kritičkih izdanja povijesnih vrela u izvornom jeziku, odnosno njihovoj transkripciji – faksimil arhivskog gradiva koji je u današnjim tehničkim uvjetima relativno lako izvesti, dodatna je vrijednost svakoga takvog izdanja jer omogućuje širem krugu zainteresiranih znanstvenika studiranje izvornika, a ono može dovesti i do novih spoznaja.

Na kraju bih zaključila da je izdanje pred nama, odnosno pretisak onoga otprije dvadeset godina, publikacija koja zavrjeđuje znanstvenu pozornost i to povjesničara, pravnika, jezikoslovaca. Njome su dodatno zbog faksimila otvorena vrata i drugim strukama da doprinesu izučavanju možda još prikrivenih aspekata hrvatskog srednjovjekovlja. Jezično-stilska analiza E. Hercigonje upućuje na to da se mogu povući analogije između *Krčkog statuta* i statuta sastavljenih latinskim jezikom kojih je velik broj u našim prijadranskim komunama. Time se popunjava jedinstvena mozaična slika pravopovijesnih aspekata života na hrvatskim povijesnim prostorima gdje svaki statut predstavlja jedan dragi kamen, pa tako i ovaj *Krčki (Vrbanski) statut*.

Mirjana MATIJEVIĆ SOKOL

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI 40

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

 FF press

ZAGREB 2008.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 40

Izdavač

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača

Miljenko Jurković

Glavni urednik

Borislav Grgin

Uredništvo

Ivo Goldstein
Boris Olujić
Mario Strecha
Božena Vranješ-Šoljan

Tajnik uredništva

Hrvoje Gračanin

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje

Ovi su Radovi tiskani uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Naslovna stranica

Iva Mandić

Računalni slog

Boris Bui

Lektura i korektura

Ivan Botica

Tisak

Tiskara Rotim i Market, Lukavec

Tiskanje dovršeno u prosincu 2008. godine

Naklada

400 primjeraka

